

Handleiding voor film 'Geslagen Jaren'

VOORAF

'Geslagen Jaren' is een indringende documentaire over de impact van huiselijk geweld op het leven van slachtoffers, hun kinderen en plegers. In de documentaire komen vier hoofdpersonen aan het woord, die elk terugkijken op hun ervaringen met huiselijk geweld en wat de gevolgen daarvan zijn op hun verdere leven en op dat van hun kinderen. Doel van de documentaire is vooral om te informeren over de verstrekende gevolgen van huiselijk geweld voor alle betrokkenen.

Deze documentaire is onderdeel van een informatief pakket dat bestaat uit twee delen:

- De documentaire 'Geslagen Jaren' met een handleiding
- Een educatieve DVD met een handleiding

Wat is huiselijk geweld?

Huiselijk geweld is geweld dat plaatsvindt in de privésfeer en bijvoorbeeld wordt gepleegd door partners, ouders, andere familieleden en huisvrienden. Huiselijk geweld kan verschillende vormen aannemen, waarvan partnermishandeling de eerste is. Het gaat hierbij met name om mannen die vooral fysiek geweld gebruiken tegen hun vrouwelijke (ex-)partner, maar ook andersom komt partnermishandeling voor. Psychisch geweld treft zowel vrouwen als mannen in gelijke mate.

Daarnaast zijn ook kindermishandeling en mishandeling van ouderen in de familie- of huiselijke sfeer vormen van huiselijk geweld. Het geweld kan van fysieke, seksuele of geestelijk aard zijn. Ook verwaarlozing en belaging ('stalking') vallen onder de definitie. Geweld binnen het gezin gaat veelal samen met andere problematiek zoals relationele problemen, armoede, werkloosheid en verslaving.

Hoeveel komt het voor?

Geweld in de privésfeer is de meest omvangrijke geweldsvorm in onze samenleving. Huiselijk geweld komt voor in alle sociaal economische klassen en binnen alle culturen in Nederland. Slachtoffers van huiselijk geweld zijn in de meeste gevallen

vrouwen en kinderen, maar het treft ook mannen, ouders en ouderen. Veel gevallen van huiselijk geweld blijven verborgen. Naar schatting wordt slechts 10 tot 12 procent van de situaties gemeld bij de politie, dus de daadwerkelijke omvang van huiselijk geweld is vele malen groter dan deze onderzoeken laten zien. Uit onderzoek blijkt dat 12 procent (1 op de 8 Nederlanders) ooit te maken heeft gehad met partner-mishandeling. Bij 80 procent van deze gevallen ging het om feitelijk geweld en niet (alleen) om de dreiging ermee. Uit hetzelfde onderzoek blijkt dat 45 procent van alle mannen en vrouwen tussen de 18 en 70 jaar ooit slachtoffer is geweest van huiselijk geweld, als kind, partner of oudere.

1. VOOR WIE IS DE DOCUMENTAIRE BEDOELD?

De documentaire is bedoeld voor iedereen die meer wil weten over huiselijk geweld en beter wil leren begrijpen wat huiselijk geweld in kan houden en hoe de gevolgen ervan de levens van slachtoffers en daders kunnen bepalen. Het kan hierbij gaan om professionals die beroepsmatig in aanraking (kunnen) komen met huiselijk geweld. Maar ook voor mensen die persoonlijk meer over het thema willen weten of er zelf mee te maken hebben (gehad), is de documentaire zeer geschikt. Daarnaast kan de documentaire gebruikt worden in lotgenotengroepen binnen de vrouwenopvang of binnen groepsbijeenkomsten van de plegerhulpverlening.

2. DE HOOFDPERSONEN

De documentaire *'Geslagen Jaren'* kent vier hoofdpersonen: Jannie, Annette, Pakize en Kemal.

Jannie [64] is alleenstaand. Na 18 jaar huwelijk verliet zij haar eerste partner met wie ze drie kinderen heeft. Haar tweede relatie was gepassioneerd en gewelddadig. Jannie vertelt hoeveel ze van haar man hield, hoe verslaafd ze aan hem was, hoe vaak ze bij hem wegging en weer terugkeerde en over haar eigen aandeel in de escalaties. Na 15 jaar heeft Jannie met veel verdriet de relatie verbroken.

Annette [48] is moeder van twee kinderen en oma van Daniël en Silvana. Haar ex-partner was alcoholverslaafd en zeer gewelddadig. Steeds heeft ze geprobeerd haar kinderen veiligheid te bieden maar achteraf gezien 'stak ik mijn kop in het zand', zegt ze. Haar kinderen hebben veel schade opgelopen. Toen Annette duidelijke sporen van verwaarlozing zag bij haar kleinzoon Daniël heeft ze het heft in eigen handen genomen. Annette is - samen met haar huidige partner John - netwerkpleegouder van haar kleinzoon Daniël.

Pakize [38] is alleenstaand en moeder van Ahmet en Emirhan. In het gezin waarin ze opgroeide was veel geweld. De moeder van Pakize hield haar dochter dagelijks op de hoogte van het geweld dat ze moest ondergaan; het kiezen tussen beide ouders heeft ze als verscheurend ervaren. Pakize trouwde toen ze 18 jaar was en werd ook het slachtoffer van fysieke en seksueel geweld, er volgden nog 2 gewelddadige relaties.

Kemal [44] is alleenstaand en vader van een zoon en dochter waarmee hij geen contact meer heeft. Als kind was hij slachtoffer van kindermishandeling. Wonend in Turkije ging hij een gearrangeerd huwelijk aan met een Nederlands Turkse vrouw. Kemal gebruikte geweld tegen zijn zoon. Hij heeft vaak geprobeerd zijn spijt over te brengen naar zijn ex-vrouw en kinderen, maar tevergeefs. Kemal leeft een geïsoleerd en eenzaam leven.

3. THEMA'S IN DE DOCUMENTAIRE

De vier hierboven beschreven hoofdpersonen blikken in de documentaire terug op hun leven dat in het teken van huiselijk geweld staat of heeft gestaan. In de 50 minuten durende documentaire vertellen Jannie, Annette, Pakize, en Kemal op welke wijze zij te maken kregen met geweld en hoe dat hun leven en dat van hun kinderen bepaald heeft. De impact en de gevolgen van het geweld lopen als een rode draad door hun leven, ook al is het inmiddels voor hen zelf gestopt. In de documentaire komen verschillende aspecten van huiselijk geweld aan de orde zoals: eigen rol en aandeel, de gevolgen voor hun

kinderen, schuld- en schaamtegevoelens en grenzeloosheid.

Aard en aanvang van het geweld

Waarom komt er in relaties geweld aan te pas? Hoe kan het zover komen? Met wat voor geweld hebben de hoofdpersonen in de documentaire te maken gehad? Dit is het eerste thema in de documentaire. Uit de verhalen van de slachtoffers van huiselijk geweld blijkt, dat er eigenlijk nooit een duidelijke reden was voor de uitbarstingen van hun partner of vader. Er hoefde maar iets niet helemaal volgens hun zin te verlopen, of ze werden al zo geprikkeld dat ze overgingen op lichamelijk, verbaal of seksueel geweld. De situatie kon omslaan, als een schip dat omslaat, zo beschrijft Jannie het:

“En dan begint het weer. Om niks, om niks. Bijvoorbeeld als je niet gauw genoeg met koffie klaarstond als hij thuis kwam van zijn werk. Of hij hoorde dat je met iemand sprak aan de telefoon en dat je een verkeerd woord zei.”

Karaktereigenschappen van daders

Wanneer slachtoffers van huiselijk geweld vertellen over degene die hen al het leed heeft aangedaan, komt vaak een enorme tegenstrijdigheid in het karakter van de dader naar voren. Pakize vertelt over haar vader als een heel complex iemand. Hij sloot bijvoorbeeld haar moeder op in de kelder, maar was voor Pakize vaak heel lief, knuffelde haar en gaf haar een aai over de bol. Als kind had ze veel problemen met loyaal zijn naar haar beide ouders. Vooral in het verhaal van Jannie wordt duidelijk hoe tegenstrijdig het karakter van een dader kan zijn; ze hield van hem en haatte hem.

“Ja, dat was de hemel. Dat we gewoon goed met elkaar konden praten. En wat ik ook altijd zo fijn vond, was dat hij mij altijd vasthield. Hij raakte iets aan van mij, als vrouw heeft hij mij wakker gemaakt.”

Kemal kijkt terug op de oorzaken en achtergronden van het geweld dat hij in de relatie met zijn ex-vrouw en kinderen heeft gepleegd. Hij woonde nog in Turkije toen hij werd uitgetrouwde aan een in Nederland wonende Turkse vrouw. De verhouding was bij aanvang al ongelijkwaardig: er was geen liefde, hij ging

wonen in een vreemd land, en sprak, en spreekt nog steeds geen Nederlands.

“Mijn vrouw wilde wel altijd op de voorgrond treden. Ze duwde mij altijd naar de achtergrond. Ze deed helemaal niets met mij. Ze pikte zelfs mijn salaris in en gaf het niet aan mij... Ik kon mijn problemen met niemand delen. (...). Ik heb geweld tegen mijn kinderen, vooral tegen mijn zoon gebruikt, ik sloeg hem.”

Karaktereigenschappen van slachtoffers

Bij de slachtoffers uit de documentaire die terugkijken op hun leven, komen ervaringen met geweld in hun jeugd naar voren. Ook bij Kemal is dit duidelijk het geval. De mate en vorm waarin situaties van geweld tijdens hun jeugd speelden, is verschillend tussen de hoofdpersonen uit de documentaire. Duidelijk is wel dat zij allen de ervaringen expliciet benoemen en vertellen over de impact die deze ervaringen hebben gehad op hun zelfbeeld en persoonsontwikkeling. Het is hierbij van belang te melden dat niet alle slachtoffers van huiselijk geweld ook in hun jeugd al met gewelddadige situaties te maken hebben gekregen. Veel vrouwen die slachtoffer zijn geworden van huiselijk geweld hebben de hoop en verwachting dat ze hun gewelddadige man wel kunnen veranderen. Ze houden zichzelf voor dat hij het niet zo heeft bedoeld, zoeken steeds weer excuses om zijn gewelddadige gedrag te bagatelliseren, geven zichzelf de schuld, hebben medelijden met hem enzovoort. Dit zijn voor hen allemaal redenen om toch bij hun partner te blijven. Zij voelen zich verantwoordelijk voor hun eigen aandeel in het geweld en de veiligheid voor de kinderen.

De slachtoffers vragen zich af hoe het heeft kunnen gebeuren dat zij toch jarenlang bij hun mishandelende partner zijn gebleven.

“Die grenzeloosheid he, dat is een van de grootste redenen waarom dit gebeurt... En zolang jij een stapje achteruit doet komt hij een stapje dichterbij. En daarom is het ook zo dat het oploopt...”

Transgenerationaliteit

Vaak vragen mensen zich af hoe het komt dat iemand die zelf als kind werd geslagen, vervolgens zelf ook een ander

gaat mishandelen of slachtoffer wordt van geweld. Een van de verklaringen is transgenerationaliteit, dat kan worden gedefinieerd als het van generatie op generatie doorgeven van niet verwerkte (jeugd)trauma's. Met betrekking tot slachtoffers van huiselijk geweld en kindermishandeling betekent dit dat het gewelddadige verleden van het slachtoffer een negatieve weerslag kan hebben op de opvoeding van zijn of haar kinderen. Soms kan de transgenerationale aard van huiselijk geweld er zelfs toe leiden dat slachtoffers zelf ook geweld gaan gebruiken in de opvoeding of in andere intieme relaties. In de documentaire komt dit thema veel terug. Zo vertelt Annette dat haar kleinzoon Daniël werd verwaarloosd. Omdat haar zoon nog heel jong was heeft ze als netwerkpleegouder nu de zorg voor hem op zich genomen. Ook in het verhaal van Kemal komt het proces van transgenerationaliteit duidelijk naar voren. Hij werd als kind mishandeld door zijn vader.

"Mijn vader en zijn vader waren hele strenge mensen, en erg volgens de regels. Al onze vaders of opa's of ooms sloegen onze moeders of tantes. Daar werden wij natuurlijk verdrietig over. Maar wij konden ons niet tegen onze ouderen verzetten en hun weerspreken."

Overlevingsstrategieën

Hoe kan het dat slachtoffers van huiselijk geweld het zo lang in zo'n onleefbare situatie uithouden? Dit heeft alles te maken met een aantal natuurlijke overlevingsstrategieën die onze hersenen in werking stellen om zo in een verschrikkelijke situatie te kunnen 'overleven'. Er zijn drie primaire overlevingsstrategieën te onderscheiden: vechten, vluchten en verlammen.

Het geweld bleek zo overheersend te zijn in het leven van betrokkenen dat ze zich gaandeweg steeds verder zijn gaan afsluiten. Zo noemt Pakize:

"Ik ben vaak afwezig geweest. Dat is letterlijk, maar ook figuurlijk. Door alle problemen in huis onttrok ik mij dus ook aan het gezinsleven, om het zo te noemen. Het werd me allemaal teveel, dus ging ik naar boven, ging ik slapen."

Ook voor daders van geweld speelt de vraag hoe het kan dat hij of zij langdurig door kan gaan met het gebruik van geweld en

dat de ernst ervan alsmaar toe kan nemen. In de educatieve DVD wordt dit thema verder uitgewerkt.

Niet met en niet zonder elkaar

Veel slachtoffers van huiselijk geweld hebben heel veel moeite met het doorbreken van de cirkel van geweld. Ze willen of kunnen bijvoorbeeld hun partner die hen mishandelt niet verlaten. De reden hiervoor is dat in veel relaties een soort verslavingselement zit. In het verhaal van Jannie komt deze verslaving aan de partner duidelijk naar voren.

“Hij had me het gevoel gegeven dat ik iemand was, ook al sloeg hij me dan. Ik was gewoon verslaafd aan die man. Verslaafd aan dat leven en aan die man. Je gaat zelfs denken dat je verslaafd raakt aan het geestelijke geweld en aan al die klappen.”

In hulpverleningsgesprekken in de vrouwenopvang komt naar voren dat verlatingsangst vaak een reden is voor slachtoffers en plegers om elkaar niet los te laten. Geweld kan dan een bindende factor in de relatie zijn.

“Wanneer in een relatie extreem geweld plaats heeft gevonden betreft het vaak mensen, die in hun leven veel geweld en leed hebben meegemaakt, vaak al verlaten zijn door ouders, door familie. Vaak krijgen ze een relatie met iemand in wie ze hun eigen angsten herkennen. Ze besteden hun eigen onzekerheden aan elkaar uit; ze hopen elkaar onbewust te redden. Er komen natuurlijk al heel gauw breuken in dat beeld. Dan komen er onderlinge irritaties die vaak nog eerst ingeslikt worden. Daar komt dan de angst bij van weer alleen door het leven te moeten.”

Schaamte

Slachtoffers van huiselijk geweld ervaren vaak veel schaamte over de situatie. Veelal komt deze schaamte voort uit een gevoel van falen. Je hebt je relatie niet succesvol kunnen maken, het is op niets uitgelopen. Pakize ervaarde ook als kind al schaamte over de gewelddadige situatie bij haar thuis.

“Schaamte speelt een hele grote rol in dit soort situaties. Ik leefde in twee werelden. Ik wou natuurlijk nooit van mijn leven naar buiten toe laten blijken dat wij heel veel geweld meemaakten en ik

kan me nog goed herinneren dat ik daar ontzettend over loog.”

Ook daders kunnen veel schaamte ervaren met betrekking tot hun eigen handelen. Deze schaamte kan ertoe leiden dat ze de problemen die ze met zichzelf hebben niet naar buiten brengen, maar opkroppen, waardoor ze nog meer met zichzelf in de knoop raken. Kemal vertelt hierover.

“Ik heb bepaalde problemen meegemaakt. Terwijl ik worstelde met die problemen heb ik mij 15 jaar lang geïsoleerd. Ik heb mijn problemen met niemand gedeeld. Ik kon het zelfs niet vertellen aan mijn moeder en vader die in Turkije leefden, want bij ons heerst een mentaliteit dat een man altijd succesvol, handig en kundig is.”

4. SUGGESTIES VOOR GEBRUIK

Opleiders, docenten en trainers kunnen de documentaire in groepsverband gebruiken. Zo kan de documentaire bijvoorbeeld bij een voorlichting over huiselijk geweld getoond worden, waarna reacties kunnen worden uitgewisseld en een discussie op gang kan worden gebracht. Ook in de hulpverlening kan de documentaire worden ingezet. Bijvoorbeeld voor slachtoffers om zo herkenning te vinden, of voor plegers om zicht te geven op de impact en gevolgen van huiselijk geweld. Dit kan voor beide doelgroepen aanleiding zijn om binnen het hulpverleningstraject te gaan praten over de eigen ervaringen. Hieronder volgen een aantal concrete suggesties voor het gebruik van de film.

De film heeft een lengte van 50 minuten. Om discussie te stimuleren, kan de film ook in vijf afzonderlijke hoofdstukken bekeken worden. Het tonen van de film in delen geeft de kijkers meer ruimte om na te denken over de eigen gevoelens en meningen en om hierover in discussie te gaan en gedachten uit te wisselen.